

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Італійські прислів'я та приказки

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник сорок четвертий

ІТАЛІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкування,
передмова
та переклад з італійської
Михайла Литвинця

Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1987

82.33-6
I-92

В сборник вошли лучшие пословицы и поговорки, в которых отражен жизненный опыт итальянского народа.

Художник *Володимир Гончаренко*

© Упорядкування, український переклад, передмова, художнє оформлення. Видавництво «Дніпро», 1987 р.

I $\frac{470300000-164}{M205(04)-85}$ 164.87

ЯБЛУКА ІЗ ВСЕСВІТНЬОГО САДУ

Омиту з трьох сторін теплим морем, відгороджену з півночі сніжносяйними списами Альп і оповиту блакитним небом Італію називають Всесвітнім садом. І називають так не лише за красу апельсинових гаїв Сіцилії, виноградників Тоскани й Лаціо та обвитих вічнозеленим плющем античних руїн, розкиданих по всій країні. За цією романтичною метафорою стоїть тисячолітній розвій науки, літератури, музики, живопису, архітектури, той розквіт людського духу, що з часів Данте, Петрарки й Боккаччо, Леонардо да Вінчі та Мікеланджело, і далі — Галілея й Кампанелли, Леопарді й Мандзоні, Россіні та Верді — приніс і приносить живлющі плоди, які збагачили й збагачують всесвітню культуру. Італія — пряма спадкоємниця великої культури Стародавнього Риму, і мова її — це сучасний відгомін вічноживої латини, матері романських мов, що дала

в посаг своїм донькам неоціненні перлини мудрих афоризмів.

Італійські прислів'я та приказки виникали водночас із зародженням італійської нації,— явище, зрештою, характерне для будь-якого фольклору.

Прислів'я, ці високі зразки лаконізму, правдивості й демократизму, супроводжують людство від його раннього дитинства. За витонченістю і досконалістю форми, багатством переливних барв і життєвих соків їх, мабуть, можна порівняти з яблуками. Вони, як і яблука, з давніх-давен відомі й люблені в усіх краях і в усіх народів.

І якщо вже Італія — Всесвітній сад, то її прислів'я — запахиці яблука цього саду, якими вона щедро ділиться зі своїми сусідами, близькими й далекими. Чимало з цих плодів зросло ще на дереві римської культури. Зокрема, це ті італійські вислови, що майже дослівно збігаються з латинськими афоризмами: «Голос народу — голос божий», «Правда породжує ненависть», «Сміливим доля помагає», «Каптур (в італійському варіанті — сутана.— М. Л.) не робить ченцем». Численні прислів'я були ще в римську епоху занесені з Греції на землю Італії, звідти поширилися далі через ла-

тину, а пізніше — через італійську мову. Так, приказка «Рука руку миє» розійшлася по всій Європі, але на Апеннінах вона обернулася прислів'ям «Рука руку миє, і чисті обидві», а в Португалії зазвучала ще інакше: «Рука руку миє, а обидві вмивають обличчя». Вислів «Краще пізно, ніж ніколи» дослівно відтворився не тільки в романських чи слов'янських мовах, а навіть у такій відокремленій мові, як баскська! Це стосується й інших запозичень із грецької: «Хто полює двох зайців, жодного не має», «Скільки голів, стільки й умів», «Або з щитом, або на щиті», «Що посієш, те й пожнеш», «Залізо ковке, поки гаряче». Зустрічаються в цьому ряді й вельми цікаві збіги італійських та українських приказок — «Ситий голодному не вірить» чи навіть таке: «Носити воду решетом».

Наведені прислів'я та приказки своїм життєвим змістом підтверджують, що їх творцем був і є простий люд — селяни, ремісники, мисливці, воїни. А ще вони засвідчують як те, що люди на дорогах і перехрестях усієї історії обмінюються своїми духовними здобутками, так і те, що в різних народів у процесі схожої трудової діяльності можуть ви-

никати і схожі прислів'я — ці згустки народної філософії.

Італійський фольклор від часу Відродження, коли славетна італійська трійця — Данте, Петрарка, Боккаччо — утвердила своєю творчістю рідну мову, розвивався й розвивається в безперервному зв'язку з національною літературою. Уже в першому шедеврї італійської літератури — «Божественній комедії» — багато афористичних новотворів Данте, що звучать як прислів'я, і власне народних прислів'їв — від високого «Облиш надію, входячи сюди» аж до приземленого «У кого свербіж, той і чухається». І поріднилися вони настільки, що тепер важко розібрати, де авторський афоризм, де народний, тим більше, що чимало Дантових рядків улилися в річище фольклору, з якого сам великий флорентієць пив живу воду поетичного натхнення.

Популярні серед італійців і прислів'я літературного походження: «Дивитись, як на латинський епіграф», «Практика сильніша за граматику», «Де природи не вистачає, там мистецтво допомагає»... І навіть «Перекладач — зрадник». Деякі з цих прислів'їв зійшли до читачів зі сторінок творів відомих письменників, і їхній родовід встановити неважко. Так

стали прислів'ями два вирази з роману А. Мандзоні «Заручені»: «Це мудро, як поради Перпетуї» (Перпетуя — служниця, що любила давати всім поради) і «Вони, як каплуни Ренцо Трамальїно» (тобто як павуки в банці). І приказка «Ніс, як у Піноккіо» теж з'явилась після виходу відомої повісті К. Коллоді «Пригоди Піноккіо».

Міцно запали в національну свідомість італійців і наукові сентенції Леонардо да Вінчі: «Людина — це взірець світу», «Правда — єдина дочка часу», «Свобода — найбільший дар природи». Та й крилатий вислів Галілео Галілея «І все-таки вона крутиться!», промовлений на інквізиційному суді після вимушеного зречення від Копернікового вчення, що підтверджувало істинність обертання Землі навколо Сонця, — став афоризмом не тільки італійським. У свою чергу Рісорджіменто — рух за визволення та об'єднання Італії — породило свої афористичні гасла. Тоді ж латинське прислів'я «Голос народу — голос божий» стало однією з ідей концепції національного розвитку, що її обгрунтував ідеолог Рісорджіменто Джузеппе Мадзіні. Упродовж цієї багаторічної боротьби не змовкав заклик «Свобода або смерть!». Так

само й національний герой Італії Джузеппе Гарібальді, очоливши 1862 року похід на столицю, кинув своє гасло: «Рим або смерть!» Цей клич уже в наші дні відлунув на Кубі, підхоплений бородачами Фіделя Кастро,— «Батьківщина або смерть!».

Взагалі ж по італійських прислів'ях та приказках можна читати історію цієї країни від епохи Стародавнього Риму і до наших днів. Італійці зберігають з давнини вислови, в яких згадуються і відомі гуси Капітолію, що своїм гелготанням врятували Рим, і жорстокий імператор Нерон, і великий карфагенський полководець Ганнібал, і міфічний силач Геркулес, і Тарпейська скеля, з якої скидали засуджених до смертної кари. До цих прислів'їв долучаються й афоризми про боротьбу за свободу, очевидно, також давнього походження. Вони зустрічаються і в каталонців, іспанців та французів, з якими доля зводила італійців на морі й на суходолі, нерідко і в кривавих війнах: «Краще вмерти вільним, ніж жити рабом», «Краще згинути в боротьбі, ніж жити в ганьбі». Італійці, які не одне століття виборювали цілісність своєї країни, знають: «Єдність — незламна фортеця»; вони з пова-

гою ставляться до інших народів і країн: «Що новий край, то нове щастя й звичай», і водночас застерігають легкодумних людей, для яких батьківщина там, де їм добре: «Не вір, що за морем на виноградній лозі сосиски ростуть».

В італійських прислів'ях відбилися й ті часи, коли Венеція була володаркою морів і розбагатіла «на білій бавовні й на чорному перці», коли ще плавали галери з прикутими до бортів гребцями-невільниками і чинили свої наскоки пірати. Очевидно, тоді й зародилися прислів'я «Хто мало вкрав — іде на галеру, хто багато вкрав — робить кар'єру» і приказка «Загнати на Сардинію пасти овець»,— цей острів довго був місцем заслання. Італійці славлять відвагу на полі честі й проклинають війну, осуджують вендету — криваву помсту, яка дуже часто викликала ланцюгову реакцію нових трагедій, що, до речі, й показав у повісті «Вендета» Оноре де Бальзак.

Особливу цікавість з огляду на те, що саме з італійської землі поширилося в Європі християнство, а Рим став центром католицизму, викликають італійські антирелігійні прислів'я та приказки. Вони багаті на локальні деталі й конкретні

за спрямуванням. У них часто згадується і місце дії — Рим, і називаються імена тих, кого народ осуджує. Це святі і папи, це падре й ченці. Мабуть, прислів'я про удавану щедрість папи Лева і лукавство Сікста виникли ще за перших пап, які носили ці імена, але соціальна гострота цих афоризмів з часом не притупилась. Так само не звузилося й узагальнення, що падре Дзаппата проповідує добро, а обминає зло; і не пригасла іронія, спрямована проти такого собі святого Алб, який творив чудеса: спочатку вмер, а потім захворів. Стріли італійських прислів'їв несхибно влучають і в зажерливих служителів культу, і в дволиких святенників, і в облудних клерикалів: «Добре тому славити піст, хто сито поїсть», «Без грошей за тебе й падре не помолиться», «Падре завжди кажуть „а мені“, коли співають комусь „амінь“», «Бути скупішим за матір святого Петра». Коли зважити, що немало таких висловів з'явилося ще на зорі християнства, то можна зробити й висновок, що саме прислів'я та приказки були першими антирелігійними творами.

Порівняно недавно виникли прислів'я про лотерею, всілякі казино, в яких розважаються багаті туристи зі всього сві-

ту, а бідняки, випробовуючи долю, нерідко спускають свої мізерні заощадження: «Хто в лотерею грає, той сам себе обдирає», «Поки діждешся від лотереї підмоги — витягнеш ноги», «Найбільше виграє той, хто не грає».

Одначе і в давніх, і в нових прислів'ях італійці над усе підносять людину праці, її розум і благородство — «У селянина грубі ходаки, але розум тонкий», «За хліб віддячують хлібом», «Світ — не для нероб». Скільки в цих афоризмах, кажучи італійськими словами, грації та галантності! А скільки віковичної мудрості ось у цьому прислів'ї: «Молодий той, хто здоровий»!

Краса італійської мови, яку вважають наймелодійнішою на світі, вабила й чарувала митців не лише Західної, а й Східної Європи. Кохалися в ній і два знамениті французи — Віктор Гюго й Оноре де Бальзак. Віктор Гюго вкраплював у свої твори італійські речення, починаючи від ранньої прози й кінчаючи листами до Гарібальді. Та й на сторінках «Людської комедії» Оноре де Бальзака нерідко зблискують перлини італійських афоризмів.

Італійською літературою і мовою захоплювався й геній російської поезії Олек-

сандр Пушкін. У його творах можна зустріти і перекладені, і в оригіналі італійські прислів'я або метафори, близькі за змістом і формою до приказок: «Солодке безділля», «Мій ніжний ворог» (тобто кохана), «Якщо це не любов, то що ж це?».

Тут годиться згадати й Лесю Українку, яка не один місяць прожила в Італії. Наша поетеса вписала цікаву сторінку в українсько-італійські зв'язки віршами «Дим» і «Забута тінь», а також «На стоянці» (цикл «З подорожньої книжки»). Тож і не дивно, що в її творах, надто в листах, теж зустрічаються італійські речення, а то й цілі уривки, в яких вирізняються й прислів'я та приказки: «Побачити Неаполь, і можна вмирати!», «Все на світі має свій кінець», «Хай живе життя!».

Цей ряд видатних митців, які у своїй творчості звертались до культури Італії і тим популяризували її фольклор, можна б ще й іще продовжувати, але наведених прикладів досить, щоб побачити один із шляхів, яким розкочувались по землі яблука із Всесвітнього саду.

Італійський фольклор вивчається давно і в багатьох країнах. Як одну з найбільш ранніх і цікавих необхідно передовсім

відзначити «Збірку тосканських прислів'їв» (Флоренція, 1853) італійського поета Джузеппе Джусті, а за нею й «Італійські прислів'я з коментарями» (Феррара, 1877) Ніколи Кастаньї. Новіші видання: «С. Масса. Італійські ідіоми та прислів'я» (Нью-Йорк, 1940); «М. Іонеску. Італійські прислів'я та афоризми» (Бухарест, 1982). Багато народних афоризмів містить також «Італійсько-російський фразеологічний словник», який уклали Т. З. Черданцева, Я. Й. Рецкер і Г. Ф. Зорько. З цих видань (за винятком збірок Н. Кастаньї та С. Масси) і дібрано прислів'я та приказки для нашої книжки.

Михайло ЛИТВИНЕЦЬ

Рідна країна найкраща

Рідна країна найкраща.

○

Наша Італія — Всесвітній сад.

○

Рим не один день будували.

○

Всі дороги ведуть до Рима.

○

Язык до Рима доведе.

○

Помаленьку їдеш —
швидко в Римі будеш.

○

Обіцяти море й золоті гори,
обіцяти Рим і щастя за ним.

**Не вір, що за морем
на виноградній лозі сосиски ростуть.**

○

Єдність — незламна фортеця.

○

**І через сто років і сто місяців
вода все одно повернеться
до своїх країв.**

**Галасувати,
як гуска з Капітолію.**

○

Може з'явитись і гірший від Нерона.

○

Навчати Ганнібала, як воювати.

○

Дужий, як Геркулес.

○

**Якщо Афіни плачуть,
Спарта не сміється.**

Венеція — володарка морів.

○

**На білій бавовні й на чорному перці
розбагатіла Венеція.**

○

**Флоренція не ворухнеться,
поки їй не припече.**

○

**Одне око на Неаполь,
а друге — на Флоренцію.**

○

Побачити Неаполь, і можна вмирати!

○

Сіцілія — морська перлина.

○

Один голос — це ще не народ.

○

Голос народу — голос божий.

○

Коли народ плаче — тиран сміється.

**Народитись вельможею — випадок,
а не добродієність.**

○

**Неосвічений король —
це коронований осел.**

○

**Хто при дворі буває,
той себе не забуває.**

○

**Хто служить при дворі,
той умре в шпиталі.**

○

Загнати на Сардинію пасти овець.

○

**Хто мало вкрав — іде на галеру,
хто багато вкрав — робить кар'єру.**

○

Корсар все 'дно піде на дно.

**Для доброго рицаря
завжди знайдеться спис.**

○

**Краще вмерти вільним,
ніж жити рабом.**

**Краще згинути в боротьбі,
ніж жити в ганьбі.**

○

Не знаючи курсу, не підіймай вітрил.

○

**Краще плекати виноградні лози,
ніж сіяти погрози.**

○

Вендета не лікує рани.

○

Добре там, де є що їсти нам.

○

**Вони, як пізанські злодії,
що вдень чубляться,
а вночі разом крадуть.**

○

**Це такий,
що йому і в Арно води мало.**

○

Шукати гриби в Арно.

○

**У тосканців небо в очах,
а пекло — на язиці.**

Прошені, як сліпці з Болоньї.

○

Заплатити Харону за переправу.

○

Не знайдеш і з Діогеновим ліхтарем.

○

**Від Капітолію до Тарпейської
скелі¹ — один крок.**

○

Це мудро, як поради Перпетуї.

○

Вони, як каплуни Ренцо Трамальїно.

○

Ніс, як у Піноккіо.

¹ Тобто від слави до ганьби — один крок. У Стародавньому Римі смертників скидали з Тарпейської скелі, що була неподалік від Капітолію, на який сходив триумфатор.

Хліб і праця — щоденне щастя

Хліб і праця — щоденне щастя.

○

Світ — не для нероб.

○

Найкраща витрата часу — це труд.

○

Тільки труд обертає час на гроші.

○

Злото не псує роботи.

○

Без праці нема й хліба.

○

**Хто вмів трудитись,
той не любить хвалитись.**

**Хто більше робить,
той менше говорить.**

○

Сивіють не від роботи, а від турботи.

○

**Краще одне чесно зароблене сольдо,
ніж тисяча вкрадених.**

○

Роботу зроби, а плату жди.

○

**Хто працює на себе,
той робить за трьох.**

○

**Що більше робочих рук,
то більше ротів.**

○

Легше кривитись, ніж трудитись.

○

Зітхання не замінить старання.

○

**Хто вмів робити,
той умів й переробляти.**

**Робити й переробляти —
труд закладний.**

○

**Одне діло — прагнення,
інше — досягнення.**

○

**Де діло рук просить,
там слів не досить.**

○

**Погано скроєна сорочка
на горбатовому добре сидить.**

○

**Що погано починається,
ще гірше кінчається.**

○

**Хто не робив, коли міг,
той не зробить, коли захоче.**

○

**Краще жити бджолою,
ніж умерти метеликом.**

○

Пезграбі кожна сапа мозолі набива.

Хочеш горіха — розколи шкаралупу.

○

З'їв горіхи — підмети шкаралупу.

○

**Не зробивши вузлика,
не зробиш стібка.**

○

**Маленький гачок
розв'яже тугий вузол.**

Не завжди жне той, хто посіяв.

○

Бідність — найлегша з усіх бід.

○

Бідному розорення не страшно.

○

Здирник один, а обдертих багато.

○

Нужда навчить жити.

Нужда й бабусю змусить крутитись.

○

Нужда породжує нужду.

○

Бідняк — наче вівця без вовни.

○

Хто сказав — людина, сказав — горе.

○

**Коли вовк голодний,
то й цвілий хліб з'їсть.**

○

Хто з ополоником, той пан за столом.

○

Бідність не знає свят.

○

Нужда сором відкида.

○

**Корова здохла —
не платитимеш податку.**

○

Сьогодні втратили, завтра заробимо.

Що відкладене, те не втрачене.

○

Бережи білу монету на чорний день.

Добра порада дорожча від дуката.

○

**Хай старий радить,
а молодий допомагає.**

○

**Краще одна підмога,
ніж півсотні порад.**

○

**У селянина грубі ходаки,
але розум тонкий.**

○

**Кошикар і народжується
з лозиною в руці.**

○

Не маєш клопоту — купи коней.

○

Господар не ходить сам по воду.

Пустомеля муки не змеле.

○

Млин без води молоти не буде.

○

**Добрий слуга більше вартий,
ніж добрий хазяїн.**

○

**Чужими руками легко
витягати крабів з ями.**

○

**Щоб з'їсти солоного вугра,
треба спершу його спіймати.**

○

**Якщо впіймався вугор на гачок —
зумій витягти на бережок.**

○

**Щоб зготувати печеню із зайця,
треба мати хоча б зайця.**

○

Сьогодні сито, а завтра — голодно.

○

Після карнавалу — піст.

**У батька — карнавал,
а в дітей — піст.**

○

Втішатися часничком.

○

Перебиватися з цибулі на часник.

○

Із ріпи юшки не зварити.

○

**Не чекай,
щоб макарони самі в рот полізли.**

○

Під ці макарони та інший би сир.

○

За хліб віддячують хлібом.

При світлі веселіше в домі.

○

**У порожньому домі
й собака не житиме.**

**Якщо будинок білять,—
його хочуть здати.**

○

**Кому сукна бракує,
той короткий одяг носить.**

○

**Погана прачка не знайде
на річці доброго каменя.**

○

**Якщо білизна відбілилась —
честь мені й хвала,
якщо протерлась — не моя вина.**

○

**Лінощі потроху призводять
до пороку.**

○

Лінивому щоразу бракує часу.

○

Де люди, там і добре.

**Як хочеш бути щасливим —
озирайся назад.**

**Від щастя не втрачай голови,
а в горі чуба не рви.**

○

Кому щастя, а кому — трясця.

○

Щастя легше знайти, ніж зберегти.

○

Хто має щастя, тому все дасться.

○

Що більше щастя, то менше йому вір.

○

**Щастя не любить чекати
в передпокої.**

○

Хто щасливий, той і спить спокійно.

○

Щастя-радість і личко красить.

○

**Доля сміливим помагає,
а несміливих обминає.**

Ідеш на бика — за роги хапай.

○

**Хто сміється в суботу,
той плаче в неділю.**

○

Четвер — близький родич неділі.

○

**За одним радісним днем іде
тисяча сумних.**

○

У кого на душі гірко, тому все гірке.

○

**Кому не щастить,
у того й хліб у печі згорить.**

○

Розумному — пощастить.

○

**Щасливий той,
хто задовольняється малим.**

**Гра і сон, жінка і вогонь
не задовольняються малим.**

○

**Гроші, нажиті грою, спливуть,
як за водою.**

○

Хто грає з нужди — програє завжди.

○

Як боїшся програти — не грай.

○

**Найбільше виграє той,
хто не грає.**

○

**Той, кому не щастить,
ладен перемішати всі карти.**

○

Добра гра довго не триває.

○

**Поки діждешся від лотереї підмоги —
витагнеш ноги.**

○

**Хто в лотерею грає,
той сам себе обдирає.**

**Багатство шукай у морі,
а не в калюжі.**

○

Багатий, як море.

○

**Хто погано відпливе,
той погано й прибуде.**

○

**Без наказу керманича
вітрил не підіймають.**

○

**Хто боїться великої хмари,
той не виходить у море.**

○

Добре з берега милуватися морем.

○

Добре на морі, та не в бурю.

○

**Хто на морі, той пливе,
хто на суші, той живе.**

○

Море хвали, а тримайся землі.

Що більше море, то сильніша буря.

○

Вийшли в море — мусимо пливти.

○

В море пливти — не уникнути біди.

○

**Великому кораблю —
велике плавання.**

○

**Куди пливе великий корабель,
туди може плисти
й мала бригантина.**

○

**Не суди про корабель,
стоячи на суші.**

○

**Добрий стерничий і проти вітру
пливе.**

○

Без бригантини моряк — одинак.

○

Добрий моряк пізнається в негоду.

**Хто боїться води й вітру,
той у море не виходить.**

○

**Малий ланцюг підіймає
великий вантаж.**

○

Яке море, така й риба.

○

Швидше пливи, коли вітер попутний.

○

Зустрічний вітер гартує чоловіка.

○

**Кожен зуміє попливти,
якщо вітер помагає.**

○

**На кораблі, що тоне,
кожен — лоцман.**

**Хоч запливи під інше небо,
не втечеш від себе.**

Що новий край,
то нове щастя й звичай.

○

В багатих краях — багато бродяг.

○

Добре подорожував той,
хто повернувся додому.

○

Добре той подорожував,
хто справ не забував.

○

Що довша дорога, то більше балачок.

○ ·

І найдовша дорога
додому здається короткою.

○

Славні гори,
коли дивитися на них з долини.

○

Світ чудовий тим, що різноманітний.

**Солдатові сніться війська,
мисливцю — ліси,
а рибалці — сітки та гачки.**

○

**Війна для солдатів,
але хто з них прагне воювати?**

○

**Хто йде на війну,
хай забуде постіль м'яку
та їжу смачну.**

○

**Краще бути вдома старим,
ніж на війні — молодим.**

○

Пожежа війни — пекло на землі.

○

**Нема дороги без пилюки,
нема війни без сліз.**

○

Війна іде й голод за собою веде.

○

Де війна, там бідність.

Без грошей війни не затівають.

○

Хто озброюється, той і побоюється.

○

Який капрал, такі й солдати.

○

Тоді всі відважні, коли ворог тікає.

○

**Сьогодні в піснях,
а завтра — в сльозах.**

○

**Краще сто пораних,
ніж один убитий.**

○

**Йдеш на війну з грошима,
а з війни — з вошима.**

○

**Роз'єднаний ворог —
наполовину розбитий.**

○

**Найкраща слава для переможця —
пощадити переможеного.**

**Одним щитом можна сто разів
затулитись.**

○

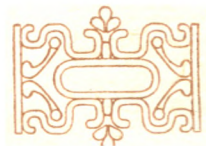
Однієї шпаги замало для звитяги.

○

Хоробрі вмирають стоячи.

○

Сміливе серце й лиху долю здолає.

Дорога правди найважча

Дорога правди найважча.

○

Правда — це дитина часу.

○

**Правда може знесиліти,
але не може загинути.**

○

Правда собі дорогу знайде.

○

Правда довго живе, але не старіє.

○

Правда на світі лише одна.

○

**Олива і правда завжди
наверх спливають.**

**Троянда, як правда: якщо квітуча,
то й колюча.**

○

**Щоб сказати правду,
багато слів не треба.**

○

**Скажеш правду чоловіку —
маєш ворога довіку.**

○

**Хто хоче знати правду,
хай у дитини питає.**

○

**Якщо це не правда,
то добре придумано.**

○

Правда не дає спокою.

○

Правда породжує ненависть.

○

Правда коле, а брехня пестить.

○

Правдоподібність — ворог правди.

**Не кожна правду можна
красиво сказати.**

○

**Через децицю правди повіриш
будь-якій брехні.**

○

**Хто вірить брехні,
той від правди гине.**

*

Добра дорога ніколи не довга.

○

**Повідь і гнів народу
не можна стримати.**

○

Краще вмерти Авелем, ніж Каїном.

○

**Краще бути худою вівцею,
ніж гладким вовком.**

○

**Справжня людина має чесно жити
або чесно вмерти.**

**Красива смерть усьому життю
робить честь.**

○

Криця ламається, а залізо гнеться.

○

Краще зігнути, ніж зламати.

○

**Краще розбити голову,
ніж поранити честь.**

○

**Честь приносить золото,
а не золото — честь.**

○

**Більше важить унція честі,
аніж лівр¹ золота.**

○

**Честь утікає від того,
хто за нею женеться.**

○

**Честь утратиш за мить,
а не вернеш і за сто літ.**

¹ Л і в р — фунт, а також грошова одиниця в середньовічній Європі.

Честі в аптеці не купиш.

○

Одна чеснота веде за собою іншу.

○

Хто сіє чесноту, той пожне славу.

○

**Не може впасти той,
хто взяв доброчесність за проводиря.**

○

**Самого благородства для життя
замало.**

○

**Коли нужда грюкає в двері —
честь тікає у вікно.**

○

Нужда проганяє благородство.

○

Слава приносить і добро, і зло.

○

Вся наша слава — це сніг під сонцем.

Після кожного злету настає падіння.

○

Немає слави без заздрості.

Сумління варте тисячі свідків.

○

**Хто підкупує суддів,
той продає справедливість.**

○

**Винуватий багатій замість себе
мішок із грошима повісить.**

○

**Ті, що мають землю та гроші,
завжди невинні й хороші.**

○

**Закон — як ніс:
куди захочеш, туди й повернеш.**

○

**На те й закон,
щоб можна було його обійти.**

Законів менше, ніж злочинів.

○

Закони є, та хто їх береже?

○

Нужда на закони не зважа.

○

Звичай породжує закон.

○

**Буква закону вбиває,
а дух — воскрешає.**

○

**Хто заступається за винного,
той сам на себе вину бере.**

○

**Розумний сумнівається,
а винний сподівається.**

○

Хто програв, той і винуватий.

○

**У січні нагрішив,
а в травні звинуватили.**

**Як гроші та дружки хороші,
то й закон — не закон.**

○

**Срібні гроші відчиняють
і залізні двері.**

Гедзь у павутині не застряне.

○

Найбільше зло — потурати злу.

○

**Хто скривдив одного,
той може скривдити багатьох.**

○

Бідність не заважає бути ввічливим.

○

**Хто більше вірить,
того більше й дурять.**

○

**Коли сліпець прапор несе,
горе тим, хто за ним іде.**

Крайнощі призводять до зла.

○

**Якщо сліпі сліпих ведуть,
то всі в яму впадуть.**

○

**Наш світ — як сходи:
хто вниз спускається, хто вгору йде.**

○

Земля крутиться для всіх.

○

Світ не за один день створився.

○

**Не заглядай у чужі листи,
не залазь до чужих кишень
і не підслуховуй чужих таємниць.**

○

**Книгу «Чому?»¹ давно надрукували,
та далеко сховали.**

¹ «Ч о м у?» — легендарна містична книга з відповідями на всі можливі запитання про сенс людського буття; вона нібито захована в Римі під статуєю Пасквіно.

**Добре те, що добре,
але найкраще те, що найкраще.**

○

**Якби пігулка була доброю на смак,
то навіщо б її зверху золотили?**

○

**Втікайте від тих, хто вас хвалить,
і терпіть тих, хто вас гудить.**

Вади чим старіші, тим гірші.

○

Порок — ворог сорому.

○

Жадібність — школа всіх пороків.

○

**Багатство і пиха велика роблять
дурнем чоловіка.**

○

**Хто багато жадає,
той від заздрості вмирає.**

За багатством іде пиха.

○

Хто зайве бере, той собі віршовку в'є.

○

Не так мучить заздрість, як жалість.

○

**Заздрість із людиною народилася,
з нею і помре.**

○

У заздрості очі завидющі.

○

**У заздрого —
довге обличчя й великі очі.**

○

Ошуканця теж можна ошукати.

○

Нахаба і в скнари випросить.

○

**Хто безсоромний,
той весь світ вважає своїм.**

**Терпіння —
це чеснота дурнів або святих.**

○

**Любов, крутість і нужда —
найкращі вчителі красномовства.**

○

**Хитрість із нами росте
і поперед нас іде.**

○

**Хто іншим смерті бажає,
той собі довгу вірвовку крутить.**

○

У кого свербіж, той і чухається.

○

**Погано тому гаку,
що не гнеться в дугу.**

○

**Тільки стань вівцею,
а вовки знайдуться.**

○

**Станеш голубом —
сокіл зразу дожене.**

**Станеш вівцею — з'їдять,
станеш тигром — будуть шанувать.**

Де вогонь, там і дим.

○

Пливе дим, і вогонь — за ним.

○

Багато диму, а мало смаженого.

○

І криві дрова прямо горять.

○

**Кожне дерево по-своєму димить,
коли горить.**

○

Солома димить, та швидко горить.

○

Дим не затьмарить куряви.

○

**У буйного куща троянди
мало бутонів.**

Немає льону без костриці.

○

**Хочеш зірвати троянду —
не бійся колючок.**

○

У квітах змії водяться.

○

Сонце і крізь хмари сяє.

○

Папір не червоніє.

○

Прислів'я не помиляється.

○

Усі прислів'я з досвіду народились.

○

Не все те добре, що заведено.

○

**Каламутна вода не замінить
дзеркала.**

○

У стоячій воді заводяться черви.

Бистра вода не застоїться.

○

Рука руку мие, і чисті обидві.

○

**Одним оком дивися вперед,
а другим — на дорогу.**

○

**Найгірше чує той,
хто не хоче слухати.**

○

Посланець не винен.

○

Іти, як злодій на шибеницю.

○

Іти слідом, як заморожена змія.

**Сила — добре,
а розум — краще**

Сила — добре, а розум — краще.

○

**Хто хоче знати майбутнє,
мусить добре знати минуле.**

○

**Хто не дивиться вперед —
залишається позаду.**

○

Без крил не полетиш.

○

Знання дорожче за багатство.

○

Розум — справжня чеснота.

○

Розум перемагає хитрість.

Хитрість розуму не замінить.

○

Досвід — батько знання.

○

**Час — батько істини, досвідченість —
матір усього на світі.**

○

**Хто більше знає,
той більше часом дорожить.**

○

Часу за гроші не купиш.

○

Час — добрий друг.

○

Час усе перемагає.

○

Час — благородний чоловік.

○

Нові часи — нові турботи.

○

На нові справи потрібні й нові люди.

Той добрий скупій, кому час дорогий.

○

Час усьому дає лад.

○

За такий час і муха коня з'їсть.

○

Час підганяє нас.

○

Ніщо так не мстить, як час.

Учись до старості.

○

І давня наука дає нові плоди.

○

**Великими не народжуються,
а стають.**

○

**Ніхто з великих не буває великим
для свого слуги.**

**Великий час для великих людей —
велика отрута.**

○

**Унція щастя
дорожча за лівр ученості.**

○

**Учений думає про книги,
а різник — про м'ясо.**

○

**Хто відкидає мале,
той не здобуде великого.**

○

Усе велике починається з малого.

○

Ворог навчить бути мудрим.

○

**Мудрець той, хто думає перед тим,
як щось зробити.**

○

Хто добре міркує, той гарно вибирає.

○

**Хто спершу не думає,
той потім шкодує.**

**Хто мало думає,
той багато помиляється.**

○

**Краще не народитись,
ніж не вчитись.**

○

**Ворушити ніжками навчаються
раніше, аніж мізками.**

○

Розумним народився, а дурним виріс.

○

**Як народився дурним,
то дурним і помре.**

○

Краще бути бідним, ніж дурним.

○

Дурні не сивіють.

○

Один дурень сто розумних обдурить.

○

**Один дурень таке скаже,
що сім учених не розв'яже.**

**Безнадійний дурень той,
хто не вважає себе дурним.**

○

Дурень сам собі шкодить.

○

**Хто дурня посилає,
той на дурня хай чекає.**

○

**Розумному багато й півслова,
а дурневі мало цілого слова.**

○

Не для дурнів створено світ.

○

**Якби не губили дурні,
то не знаходили б розумні.**

○

Хто не раз був битий, той уміє жити.

○

**Людину впізнають по розмові,
а дзвін — по звучанню.**

○

Порожня ваза краще дзвенить.

Про птаха судять з голосу,
а про чоловіка — з розуму.

○

Із балачок хліба не спечеш.

○

Хоч одяг і грубий, та сам не глупий.

○

Яка голова, такі й думки.

○

Голова на плечах, а думки у хмарах.

○

Хто має голову з воску,
той не виходить на сонце.

○

Голова здорова, та в пій — полова.

○

Череву тлусте, а в голові пусто.

○

Погана та голова,
яка лише кашкет носитьь.

**Голова без язика —
немов черевик без шнурка.**

○

**Говорити — сіяти,
мовчати — урожай збирати.**

○

**Хто шукає, той знайде,
хто спитає, той збагне.**

○

**Хто шукає, той знайде, хто спить,
той наснить.**

○

**Краще посковзнутись,
ніж обмовитись.**

**Запитати — не провина,
відповісти — ввічливість.**

○

**На відверте запитання —
відверта відповідь.**

**Ввічливість коштує дешево,
а важить багато.**

○

**Хто слухати вміє,
тому багато слів не треба.**

○

Промовчати важче, ніж сказати.

○

**Говорити не думаючи — все одно,
що стріляти не цілячись.**

○

**Легше мудрувати,
ніж до діла говорити.**

○

**Кожен думає,
та не кожен уміє думати.**

○

З думок мита не беруть.

○

Швидшого за думку нічого нема.

○

**Раз помилився —
все життя розплачуєшся.**

**Хто збивається в десятці,
той помиляється і в тисячі.**

○

Чужі помилки — і для нас наука.

○

За помилку не карають.

○

Помилка — не обман.

○

**Хто не помиляється,
той і не боїться.**

○

Найстрашніша — перша помилка.

○

**Краще помилятися з усіма,
ніж вважати себе за єдиного
мудреця.**

○

**На перший раз дарують,
на другий — лупцюють.**

○

**Довіряти — добре,
а перевіряти — ще краще.**

**Глянувши в одне дзеркало,
не кажи, що пізнав себе.**

○

Виховання сильніше за натуру.

**Хто сам міри не знає,
тому небагато відміряно життя.**

○

Хто хоче, той усе може і вміє.

○

Хто не може, той завжди хоче.

○

Малий, та беручкий.

○

**Братися не за своє діло — все одно,
що решетом воду носити.**

○

**Добрий майстер той,
хто робить добре.**

○

З терпінням набувається вміння.

**Перш ніж стати майстром,
побудь підмайстром.**

○

За один день майстром не станеш.

○

Ремесло проганяє нужду і зло.

○

Річ сама хвалить свого майстра.

○

Тямить, як осел у грі на лірі.

○

**Не кожен той музикант,
хто з шевелюрою.**

○

Новий маестро, та музика стара.

○

Доброго органіста по грі видно.

○

Не всякий бородань — філософ.

○

Не всяк той учений, хто читати вміє.

**Старий заєць знає всі скоки
й перескоки.**

○

**Читати й не розуміти —
це як полювати і не вбити.**

○

Вміє читати лише в своїй книзі.

○

**Нема більшого злодія,
ніж погана книга.**

○

Традиція — володарка мови.

○

Практика сильніша за граматику.

○

Перекладач — зрадник.

○

Дивитись, як на латинський епіграф.

○

**Де природи не вистачає,
там мистецтво допомагає.**

Рама дорожча за картину.

◦

Ніщо не нове під сонцем.

◦

Хай буде, що буде.

◦

Скільки ротів, стільки й смаків.

**Хто сам не горить,
той інших не запалить.**

◦

**Один добрий приклад
кращий за сотню гарних слів.**

◦

**Хто перейшов через брід,
той знає, яка там вода.**

◦

**Найдовша дорога тоді,
коли не знаєш, куди йти.**

**Хто не йде, той не бачить,
хто не пробує, той не вірить.**

○

Як більше бачиш, то менше віриш.

○

Легко побачити, важко передбачити.

○

Не бачить той, хто не дивиться.

○

**Не тільки кроти народжуються
сліпими.**

○

Сліпому пальцем дороги не вкажеш.

○

Сліпий незрячого веде.

○

**Хто за жабою йде,
той у канаву впаде.**

○

**Краще бути головою щуки,
ніж хвостом осетра.**

Обережність стримує, обачність веде.

○

**Хочеш знати, що в листі,
глянь на конверт.**

○

Знати, як кишені своїх штанів.

Вставити очі блосі.

○

Робити з лозини колоду.

○

Робити цукерки з ріпи.

○

Упасти із сковороди в жар.

○

Упасти, як сир у макарони.

○

І в чорної корови молоко біле.

○

Показувати біле на чорному.

**З білого яйця часто вилуплюється
чорне курча.**

○

**У солоному морі
водиться прісна риба.**

○

Ловити рибу на золотий гачок.

○

Лев на мух не полює.

○

Слон мишей не ловить.

○

**Осла і в лев'ячій шкурі
впізнають по ревінню.**

○

**Краще осел сьогодні,
аніж берберський скакун завтра.**

○

**Краще курка сьогодні,
аніж каплун завтра.**

○

Зарізати курку заради яєчка.

**Краще яйце сьогодні,
аніж курка завтра.**

○

**Краще зяблик у клітці,
аніж дрізд на гілці.**

○

**Краще одна пташка в клітці,
ніж сотня в небі.**

○

**Часом до сітки попадає птах,
що втік із клітки.**

○

**Пізно зачиняти клітку,
коли пташка вилетіла.**

○

**Замикати ворота,
коли бики повтікали.**

○

**Кожен знає,
скільки його кінь пробігає.**

○

**Хто йде до води — скупається,
хто сів на коня — звалиться.**

**Хто на осла надіває сідло,
той згубить попругу.**

Чекай, коню, поки трава виросте.

○

**Поки трава виросте,
кінь з голоду впаде.**

○

Чекати, поки у жаб зуби виростуть.

○

Пасток більше, ніж мишей.

○

І ведмедю сняться груші.

○

**Не чіпай ведмедя,
поки він спить у барлозі.**

○

**Знає всяк —
зайців не вполюєш без собак.**

○

Не відрізнити зайця від зайчихи.

Не бачити крука на снігу.

○

**Хоч ти й дрізд меткий,
але дзьоб у тебе ще не жовтий.**

○

Один дзьобає так, а другий — інак.

○

Всякий птах співає на свій лад.

○

**Не кожен птах знається
на доброму зерні.**

○

Не кожен птах співає.

○

Навчати орлів літати.

○

Вірити, що осли літають.

○

Взяти світлячок замість ліхтаря.

○

Що рідкісне, те й цінне.

**Перед тим, як лити мед у новий глек,
перевір, чи він не тече.**

○

Що нове, те миле.

○

Краще залишають на останок.

○

Всяка новина за три дні мина.

○

Нема вістей — добрі вісті.

○

Погані вісті летять на крилах.

○

Погані вісті розносить вітер.

○

Погані вісті завжди правдиві.

○

**Хочеш почути останні новини —
сходи до цирульника.**

○

Чоботарю, суди тільки про своє діло.

Не перетягуй вірьовки — порветься.

○

Тонка нитка добре шиє.

○

Що задовге, те недобре.

○

«Добре» і «швидко» сходяться рідко.

○

Краще — ворог хорошого.

○

**Не зашиєш дірочки —
зашиватимеш дірку.**

○

В тонкому сукні міль заводиться.

○

З клоччя не буде оксамиту.

○

Кроїти легко, та важко шити.

○

Тут замало голки й наперстка.

Повний мішок високо гичку тримає.

○

Один горіх у мішку не торохтить.

○

**І через малий камінець
великий віз може перекинутись.**

○

**Каміння не проб'єш ні стрілою,
ні головою.**

○

**Тому, хто дає поради,
голова не болить.**

○

**Хто цілий рік проживе,
той побачить усі свята.**

○

Кожне свято набридає.

○

Бал — поки танцюють.

○

Кінець комедії.

Не можна разом пити й свистіти.

○

Доводити, що оцет з вина робиться.

○

Зробити із списа чопок.

○

Перемішати списи з сокирами.

Коваadlo звикло до грюку.

○

**На залізне коваadlo —
свинцевий молот.**

○

Добре коваadlo молотка не боїться.

○

**Молот зіб'ється швидше,
ніж коваadlo.**

○

Старе мотовило краще крутиться.

Будь-яка трава сіном етає.

○

Нема грому без блискавки.

○

Терен апельсинів не родить.

○

Маслини на дубі не ростуть.

○

Не всяка червона ягода — вишня.

○

**Краще бути шовковицею,
ніж горіхом.**

○

Під свинцем знаходять золоту жилу.

Носити каміння до каменярі.

○

Туман мішком носити.

○

Носити пісок на морський берег.

До моря воду носити.

◦

Вийти в море без сухарів.

◦

Свердлити дірку в воді.

◦

Чухати цикаду.

◦

Перескакувати зі стовпа на гілку.

◦

Які піхви, така й шабля.

◦

Які корови, такий і пастух.

◦

Гарний, як перлина.

◦

Свіжий, як троянда.

◦

Кругленький, мов яблучко.

Щедрий, як липнєве сонце.

○

Тонкий, як шовк.

○

Мовчазний, як кам'яна статуя.

○

Голий, як грифельна дошка.

○

Рідкісний, як жовтий пес.

○

Гладкий, як м'ясників пес.

○

Меткий, як цвіркун.

○

Чистий, як відвар з макаронів.

○

Лисий, як більярдна куля.

○

Старий, як місяць на небі.

○

Старий, як алілуйя.

Серце холодне, як котячий ніс.

◦

Темно, як у кита в череві.

◦

Слизький, як вугор.

Друзі наших друзів і нам — друзі

Друзі наших друзів і нам — друзі.

○

Троє речей не забувається
на цьому світі: батьківщина,
дружба і перша любов.

○

Сердечний друг ближчий,
ніж кривний родич.

○

Краще один вірний друг,
аніж сто родичів.

○

Друзів ми вибираємо,
а родичі самі нам дістаються.

○

Глиняний дім,
солон'яний кінь і друг на словах
не варті й мушиного крила.

В щасливий час багато друзів у нас.

○

**Краще один друг на майдані,
аніж сто унцій у гамані.**

○

**Хто дорожить другом,
хай дотримується таких правил:
шана в присутності,
хвала у відсутності,
допомога в скруті.**

○

**Щоб пізнати людину,
треба з нею стайо¹ солі з'їсти.**

○

**Випадковий друг
може швидко відсахнутись.**

○

**Друзів ніколи не бракує,
якщо ділити їх за такими ознаками:
сердечних — обмаль, ділових —
багато, випадкових — ще більше,
удаваних — без кінця й краю.**

¹ С т а й о — міра зерна (*ит.*).

**З великої дружби буває
велика ненависть.**

○

**Замирена ворожнеча —
як погано зарубцьована рана.**

○

Бережися й одного недруга.

○

Люби друга свого з вадами його.

○

**Хто любить усіх,
той нікого не любить.**

○

**В доброму товаристві й хліба
не треба.**

○

За компанію і чернець оженився.

○

**З лисицею жити —
по-лисячому крутити.**

○

**Хто водиться з кульгавим,
той вчиться кульгати.**

Довіра не продається і не купується.

○

**Любов і влада не терплять
суперників.**

○

Любов сліпа, та бачить далеко.

○

**Любов породжує любов,
а жорстокість — зневагу.**

○

Де кохання, там і страждання.

○

**Хто від любові згоря,
той не відчуває тягара.**

○

**В кого любов у серці,
в того шпори біля боків.**

○

**Кому до вподоби гарненькі,
а кому — поганенькі.**

**Що менше зачарування,
то менше розчарування.**

○

**Гарний не тому, що гарний,
а тому, що до вподоби.**

○

Красивий, та злостивий.

○

**Краса без доброти —
це гачок без наживки.**

○

Краси без примхи не буває.

○

Гарна з личка, та душа — гниличка.

○

Краса — це ключ до серця.

○

Доброта важливіша за красу.

○

Краса — на день, доброта — навіки.

○

Хто любить, той правді не вірить.

**Хто менше любить,
той більше подобається.**

○

**Люби того, хто тебе любить,
а не того, хто тебе лупить.**

○

**Люби того, хто тебе любить,
і відповідай тому, хто тебе кличе.**

○

**Любов не слухає розуму,
а гнів — поради.**

○

Народилась гарною — вийде заміж.

○

При свічці й коза гарна.

○

**Комусь любов сниться,
а чабанові — його вівці.**

○

Любити більше за хліб.

○

**Бути нерозлучними,
як життя і смерть.**

**Хто жінку вибрати хоче,
хай дивиться на руки, а не на очі.**

○

**Перед тим, як брати дружину,
подумай про хатину.**

○

**Хто хоче взяти доньку,
той матері крутить голівоньку.**

○

Жінку, вино й коня вибирай за дня.

○

Дружини й вола не бери здаля.

○

Навіть криві заміж виходять.

○

**Кожен виродок знаходить
свою потвору.**

○

**З поганого жениха
чоловік ще гірший.**

○

Мед — жениху, а чоловікові — жовч.

**Важко й на своєму весіллі тому,
за кого інші думають.**

○

**Хто прийде на весілля непрошений,
той піде додому відбатожений.**

○

**Нікчемний чоловік
хоче золоту жінку мати.**

○

Хто рано женився, той і скрутився.

○

**Хочеш бути господарем у домі,
бери жінку молодшу.**

○

**Скінчилося весілля —
і веселошам кінець.**

○

**Дівчина плаче одним оком,
а заміжня — обома.**

○

Вродлива жінка — солодка отрута.

○

Краща одежинка, ніж сама жінка.

**Виряди й колону —
буде схожа на гарну донну.**

○

**Будуть флорини ¹,
то знайдуться кузени й кузини.**

○

**Млина ніколи не наповниш,
а жінці — не догодиш.**

○

**Хто має поруч жінку,
той працює без спочинку.**

○

Жінок і гусей багато не заводь.

○

**Жінок і курей краще не пускати
далеко від хати.**

○

**Жінки й рушниці,
коня й собаки нікому не доручай.**

¹ Ф л о р и н — золота монета Флоренції XIII—XIV ст., пізніше й срібна.

**Скільки в жінки дружків,
стільки й злих язиків.**

○

**Жінка знає на йоту більше
від диявола.**

○

Де жінки й коти, там ладу не знайти.

○

**Хто має негарну жінку,
хай заплющує очі.**

○

**В кого нема своєї жінки,
в того є чужі.**

○

**Родичі зустрічаються на похоронах
і весіллях.**

○

Вода біжить, а кров ріднить.

○

**Жінка роботяца —
дружина найкраща.**

В добрій сім'ї жінка мудрішає.

○

**У гарного чоловіка
й дружина гарна.**

Багатий бідному не товариш.

○

Бідняк не має рідні.

○

**У скупого батька —
син марнотраець.**

○

**Краще бідний дім, та свій,
ніж побілений, та чужий.**

○

**Краще вдома дим,
ніж вогонь у домі чужім.**

○

У кожного вдома свій хліб і свій лад.

○

Під кожним дахом свої біди.

**Краще свій безлад,
ніж чужий порядок.**

○

Три брати — три хати.

○

**Братній гнів —
дошкульніший від двох батогів.**

○

Братів хліб — як гострий ніж.

○

Синівський хліб гіркий на смак.

○

Чужий хліб дуже солоний.

○

Сором тому нарікати, в кого є мати.

○

**Хто батька має, той не ридає,
хто матір має, той не зітхає.**

○

**Хто не вірить матері,
той годитиме мачусі.**

Всі матері на світі однакові.

○

**Мати жаліслива —
дитина примхлива.**

○

**Усякій пташці мило
в своєму гніздечку.**

○

**Кожна мурашка свій мурашник
хвалить.**

○

Всяка лисиця свою нору любить.

○

**І вовк носить м'ясо
своїм вовченятam.**

○

Кошачі діти вміють мишей ловити.

○

Собака хазяїна не кусає.

○

Кожен сам собі найближчий.

Своє тіло неважке.

○

**Коли горять сусіди —
носи воду до свого дому.**

○

**Хоч би скільки цвіркуни плакали,
хата все одно згорить.**

○

**У кого добрі сусіди,
той спить спокійно.**

○

**Той дім, де сусіди хороші,
цінується дорожче.**

○

**Борони боже від поганого сусіда
і молодого скрипаля.**

○

**Хто скляний дах має,
хай каміння в сусіда не кидає.**

○

**Тобі набридає сусід?
Позич йому цехін!**

У поганих сусідів грошей не позичай.

○

Вуж — сусід гадюки.

**В багатому домі осудять,
а в бідному похвалять.**

○

**Просишся в чужу хату —
грюкай ногами.**

○

**Той, хто влаштовує свято,
не веселиться на ньому.**

○

**Хто всі свята відзначає,
тому на одяг не вистачає.**

○

У домі гультяїв — завжди свято.

○

**На карнавалі кожен жарт
чогось варт.**

У домі музиканта не танцюють.

○

Жарт негречний, якщо недоречний.

○

**Попередити людину —
спастися їй наполовину.**

○

Як не померем, то зустрінемося.

○

**Світ широкий,
для всіх місця вистачить.**

○

**Три нитки — шпагат, три шпагати —
віршовка.**

○

Одна нитка — не полотно.

○

З однієї квітки не сплетеш гірлянди.

○

З одного колоска не зв'яжеш снопка.

○

Сто гусей можуть убити вовка.

І миша може допомогти леву.

○

**Через мертвого лева
й зайці стрибають.**

○

**З поганої колоди
не буде добрих трісок.**

○

**Одяг зношений і сірий
не викликає довіри.**

○

**Сором'язливий
встає з-за столу голодним.**

○

**Меїно каші не хотів,
а потім і ложку з'їв.**

○

**Бенкетували — веселились,
а довелось платити — зажурились.**

○

**Коли на бал потрапив,
то мусиш танцювати.**

З'їсти приправу й лишити печеню.

○

**Більше коштує приправа,
ніж смаженина.**

○

**Дрібка солі може всю страву
зіпсувати.**

○

**Хто не може вкусити,
нехай зубів не показує.**

○

Язиком підмазує, а зубами кусає.

○

Хто кулі виливає, той сам не стріляє.

○

Грозити небу кулаком.

○

Тому краще, кому не гірше.

○

**Від страху та біди
і в січні жарко стане.**

**Загубивши осла,
вездечки не шукають.**

○

**Якщо вкрали мішок —
зав'язка не потрібна.**

○

**Дірявого мішка не наповниш,
бідного чоловіка не втішиш.**

○

**Коли вода дістає до шиї,
всі плавати вчаться.**

○

**Доти відро воду носить,
поки ручка не зламалась.**

○

**Доти кішка ходить по сало,
поки ніжок не зламала.**

○

Коли груша доспіє — сама впаде.

○

**Ти йому кажеш — груша,
а він тобі — груша і яблуко.**

Шукає люльку, а вона — в роті.

○

**Хто йде останній,
хай і двері зачиняє.**

○

Слон не чує, як блоха кусає.

○

**Як воли не хочуть орати,
свист не помагає.**

○

Безплідне дерево рубають на дрова.

○

**З трухлявого дерева гарних дощок
не напиляєш.**

○

Далека вода пожежі не гасить.

Без музики не танцюють.

○

**Велике свято, людей багато,
слід бійки чекати.**

Свято не завжди там, де лаври.

○

Не щодня гульня.

○

Яка музика, такий і танець.

○

Пізній гість залишки їсть.

○

**Гості й риба на третій день
стають поперек горла.**

○

**Або їж це толокно,
або стрибай у це вікно.**

○

Краще вилетіти у двері, ніж у вікно.

○

Який рот, такий і салат.

○

**Хто звечора все з'їсть,
той уранці кукукає.**

○

**Хто лягає спати без вечері,
той усю ніч крутиться.**

І солодке вино стає кислим оцтом.

○

**Хто з'їсть усі оливки,
той не матиме оливи.**

○

Берегти гніт, а не олію.

○

**Хто спалив свічку,
хай зробить новий гніт.**

✱

Після солодкого завжди буває гірке.

○

**Хто скуштував меду,
той не забуде його смаку.**

○

Співай — лиху прийде край.

○

Сьогодні — моя черга, завтра — твоя.

○

В кожного безмена своя гиря.

Яка нога, таке і взуття.

○

Ший убрання залежно від сукна!

○

По своєму полю і канаву копай.

○

На битій дорозі трава не росте.

○

Це вода не з його колодязя.

○

Вода й скелю ламає.

○

**Це такий, що і в морі води
не знайде.**

○

Моря келихом не вичерпаєш.

**Хто чинить добро,
той і має його**

Хто чинить добро, той і має його.

○

**Якщо робиш добро — знай,
кому робиш його.**

○

Зробити добро ніколи не пізно.

○

**Далеке добро краще,
ніж близьке зло.**

○

**Добро приходить до того,
хто його кличе.**

○

Хто добрий буде, той усе здобуде.

○

Мені добре — то й усім добре.

Добрій людині в усіх краях добре.

○

Хто чесно жив, той чесно й спочив.

○

**Удаване добро переходить
у справжнє зло.**

○

**Хто хоче тобі добра, той тебе честить,
хто хоче тобі зла, той тобі лестить.**

○

**Хто не поважає інших,
той не шанує себе.**

○

**Хто інших гудить,
той сам себе неславить.**

○

**Коли робиш те, чого не слід,
може статися те, чого не ждеш.**

○

**Сам їж та й іншим давай,
бо всі хочуть їсти.**

○

Хто їсть, той і пити хоче.

**Від похвали добрий стане ще кращим,
а поганий — ще гіршим.**

○

**Добро ніколи не було злом,
зло ніколи не було добром.**

○

**Не буває добра без зла,
як і зла — без добра.**

○

Не всяке зло — на шкоду.

○

**Часом добрі слова приховують
лихі діла.**

○

**Хто на інших підозру має,
той сам щось зле ховає.**

○

**Хто інших морозить,
той сам простудиться.**

○

**Хто багатом грозиться,
той багатьох боїться.**

Хто інших мучить, той сам пропаде.

○

**Хто замолоду не робив добра,
той у старості бідує.**

○

**Хто молодим сміється,
той у старості плаче.**

○

**Хто не шаліє в молодості,
той дуріє в старості.**

○

Молодість гарна сама по собі.

○

**Молодість — радість,
любить розгулятись.**

○

**Що дозволяється в молодості,
того не дозволяється в старості.**

○

Скнара чинить добро після смерті.

**Старий садить лозу,
а молодий збирає виноград.**

○

Бережися заздрого, як коростявого.

○

Старі дитиняться, а молоді казяться.

○

Борода сивіє, а голова дуріє.

○

**Мовчи про чужі грішки,
бо й сам такий.**

○

Дерево гнеться, коли воно молоде.

○

На міцну деревину — гостра сокира.

○

На густу бороду — гостра бритва.

○

Кому насмішки, кому горішки.

Хто вибачається, той і винуватий.

○

**Підозра, злість і підлабузництво
псувають весь світ.**

○

**Якби заздрість була лихоманкою,
весь світ тремтів би од неї.**

○

Заздрісник від заздроців гине.

○

Кожен богомаз по-своєму малює.

○

**Хто не боїться язика,
той не боїться дрючка.**

○

Язик — найгірше м'ясо на світі.

○

Лихий язик — гірше корости.

○

Від слів не лишається синців.

○

Язик без кісток, та ламає долю.

Довгий язик, та короткі руки.

○

**Хай краще стукнуть кулаком,
ніж уразять язиком.**

○

**Хто вугра впіймав за хвіст,
а жінку — на слові,
той нічого не впіймав.**

○

**Життя підлабузника
недовго буває квітуче.**

○

**Рот підлабузника —
це розкрита могила.**

○

**Хто іншим легко довіряє,
той себе часто обманює.**

○

**Не вір ні чоловіку говіркому,
ні коняці пітливій,
ані жінці слізливій.**

○

**Бережись бика спереду, мула —
ззаду, а жінки — звідусюди.**

**Жінки завжди кажуть правду,
але не всю й не відразу.**

○

Жіночий гнів — море без берегів.

○

**Вина не беруть, не скуштувавши,
а жінки — не бачивши.**

○

**Хто бере дружину здалеку,
той або сам обманутий,
або хоче когось обманути.**

○

**Хто бере жінку заради грошей,
той одружується з бідою.**

○

**Жінка за кермом —
небезпека за плечима.**

○

З перекупки — ні жінки, ні коханки.

○

**Трое жінок — базар,
а четверо — ярмарок.**

Злодієвій жінці не завжди весело.

○

Торгівля дружби не визнає.

○

На площі ніколи не розв'язують мішка.

○

**Хазяїн таверни
без вигоди не запросить.**

○

**Одне думає хазяїн таверни,
а друге — той, хто до неї заверне.**

○

**Де немає митниці,
там не страшно й митників.**

○

**Одна думає про кухаря,
а друга — про харчі.**

○

Скільки слуг, стільки й ворогів.

○

**Ярмарок милий тому,
хто на нім наживається.**

У кожній крамниці — свій обман.

○

Нема обміну без обману.

**Він, як дельфін:
упіймався, порвав сітку і втік.**

○

**Порада зрадника —
це простодушність лисиці.**

○

Зради ніколи не приховати.

○

**Зі зрадниками не вкладають ні миру,
ні перемир'я.**

○

**Одного друга зрадиш —
сотню втрадиш.**

○

Я з тобою ніколи поленти ¹ не їв.

¹ Полента — каша з кукурудзяного борошна (*ит.*).

**Краще бути самому,
ніж у товаристві лихому.**

○

**Хто обходить мене,
той не гідний мене.**

○

Ганьба гірша від збитку.

○

**Нічого нарікати,
якщо сам винуватий.**

○

Горбатий горба свого не бачить.

○

**Всі бачать, яке пальто,
а душі не бачить ніхто.**

○

Всім подобатись не можна.

○

Скільки заробив, стільки й трать.

○

**Хто раз согрішив,
согрішить сто разів.**

Із скнарами треба бути скнарою.

○

**Нема нічого гіршого,
як просити й боятись.**

○

Страх — порадник поганий.

○

Не заздрять тільки нещасній людині.

**Пихатий виїжджає на коні,
а вертається пішки.**

○

**Коли пиха чвалом летить,
ганьба на крижах сидить.**

○

**Не будь хитрий —
намочив, то й витри.**

○

**Як не пери білизну вночі,
а сушити доведеться вдень.**

Брудну білизну вдома перуть.

○

Брехня завжди скінчиться ганьбою.

○

Добре брехати тому, хто далеко живе.

○

Хто брехун, той і злодій.

○

І місяць не завжди круглий.

○

Місяць злодіям світить.

○

**Брехливого швидше впізнаєш,
ніж кривого.**

○

**Хто краде для інших,
той для себе шибеницю готує.**

○

**Крадена мукá вся у висівки
переходить.**

**І той злодій, хто краде,
і той, хто мішок підносить.**

○

**Хто із злодієм водиться,
той або й сам краде,
або на сторожі стоїть.**

○

Попає між злодіїв — не будь сліхим.

○

Порозумілись, як злодії на ярмарку.

○

У злодія в домі не крадуть.

○

Великого злодія важко ввіймати.

○

**Вішають малих злодійчуків,
а не великих злодіяк.**

○

Хто вкрав корову, той і теля вкраде.

○

Він такий, що і яйце обстриже.

Цей і дим зі свічки вкраде.

○

**Він і пробковий корабель
пустить на дно.**

○

**На шахрая знайдеться
ще більший шахрай.**

○

**У війну злодії плодяться,
а в мирний час їх вішають.**

○

Шпигун новий, а шибениця та сама.

Навіть голуб має жовч.

○

**Навіть овечка вкусить,
якщо її скривдити.**

○

**У білому молоці
легше помітити чорних мух.**

Навіть муху можна розізнати.

○

**Погладь ослицю,
так вона тебе й хвицне.**

○

Осляче ревіння не доходить до небес.

○

Який осел, така й солома до ясел.

○

Ослові до смаку його пирій.

○

Осел возить вино, а п'є воду.

○

Овес не для ослів.

○

Олені не верховодять левами.

○

**Пропасниця затяжна
і для лева страшна.**

○

**Хто має стати вовком,
той не буде псом.**

**Краще, як лев за собою веде
сотню оленів, ніж олень —
сотню левів.**

○

**Кому судилося в'язи собі скрутити,
той підхожу драбину знайде.**

○

Вовка носакон не проженеш.

○

На вовче м'ясо — ікла собачі.

○

**І крива коза дійде,
якщо вовк її не схопить.**

○

**Пес кістку гризе,
бо ніяк її не проковтне.**

○

На пса і парші.

○

Лютому псові — короткий ланцюг.

○

Не буди собаку, що спить.

Вовча смерть — рятунок для овець.

○

У всякої змії — своя отрута.

○

Вигодував змію на біду свою.

○

**Коли вилазять змії,
то і ящірки страшно.**

○

**Хто перечепився об змію,
той і ящірки боїться.**

○

**Не варто рахувати плям
на зміїній шкірі.**

○

Змія кусає шарлатана.

○

Бути змією серед вугрів.

○

**В гарних фортечних мурах
змії водяться.**

Змія здохла, і отрута засохла.

○

**Хто далі в ліс заходить,
той більше вовків знаходить.**

○

**Вовк щороку линяє,
та натури не міняє.**

○

Вовк їсть м'ясо, як заєць траву.

○

Вовк їсть і мічених овець.

○

Не всі овечки для вовка.

○

Хто про що, а вовк — про вівці.

○

**Любити одне одного,
як вовк та овечка.**

○

**Коли проповідує лисиця,—
кури, бережіться!**

**Лисиці збираються на раду —
треба курник зачиняти.**

○

Лисиці завжди курка сниться.

○

Лисицю впізнають по хвосту.

○

**Лисиця, що завжди спить,—
здобиччю тільки снить.**

○

Якщо це не вовк, то сірий собака.

○

По собаці й заєць.

○

**Собака, що багато гавкає,
ловить мало зайців.**

○

Поки собака чухається, заєць утече.

○

Тут більше псів, аніж зайців.

○

Щастить, як собаці в церкві.

Собаку в церкві завжди штурхають.

○

**Хто йде на полювання без собак,
той повертається додому без зайців.**

○

**Один зайця вбиває, а другий —
забирає.**

○

Поміняти кульгавого коня на сліпого.

○

Жаба в болоті завжди врятується.

○

Одна блоха спати не заважає.

Кожній свині жолуді сняться.

○

**Що гірша свиня,
то кращі їй груші дістаються.**

○

Погана ворона і яйця несе погані.

Всі сороки схожі між собою.

○

**Зозуля завжди кладе яєчко
в чуже гніздечко.**

○

**Перейшла зайчиха за горбок
і забула діточок.**

○

**Коли плигає одна коза,
то за нею всі плигають.**

○

Куди квочка, туди й курчата.

○

**Той двір мене страшить,
де курка співає, а півень мовчить.**

○

**І півень рівний герою
на своїй купі гною.**

○

**Погано двом півням
в одному курнику.**

○

І молоді гусаки водять гусей до ріки.

**Хто народився котом,
той і в темряві мишей ловить.**

○

**Ще не було такої кішки,
щоб за мишами не бігала.**

○

**Одне око на пательню погляда,
а друге — на kota.**

○

Впіймати двох голубів на один біб.

○

**Хоч як старайся,
а всіх мух не переловиш.**

○

Хто ловить мух, той завжди голодний.

○

**Від мухи вберігся,
а під коня звалився.**

○

**Бери собаку слухняного,
а коня — баского.**

**Скакунів на крутих поворотах
випробовують.**

○

**У кого добрий кінь у стайні,
тому не сором і пішки пройтися.**

○

**Коня впізнають під сідлом,
а осла — під в'юком.**

○

Старий кінь бігу не міняє.

○

Гарне сідло не робить коня кращим.

○

Краще загубити сідло, аніж коня.

○

Краще втратити вовну, ніж вівцю.

○

На безкінні й осли — рисаки.

○

Осел довго не біжить рисою.

Осел і під сідлом буде ослом.

◦

Осел охоче біжить лише до ясел.

◦

**Осел, який багато реве,
їсть мало сіна.**

◦

Осел бика обзиває ослом.

◦

**Серед багатьох мулів знайдеться
місце й одному ослу.**

◦

У мула вся сила — в ногах.

◦

**Якщо народився мулом,
то мусиш хвицатись.**

*

**Вдарити з одного боку по обручу,
а з другого — по барилу.**

**Робити, як дикуни,
що рубали смоковницю,
аби зібрати з неї плоди.**

○

**Кожен спішить обрубати гілля
з дерева, яке звалив вітер.**

○

**Найгірше у возі те колесо,
що скрипить.**

○

Дати тріску, щоб узяти колоду.

○

**Поганий той камінь,
що боїться диму.**

○

**Хто має солом'яний хвіст,
той боїться вогню.**

○

Кожна головешка по-своєму чадить.

○

**Хвалилась корзина,
що в неї ручка красива.**

**Одна гнила диня цілу гору динь
зіпсує.**

○

Одна крапля жовчі псує море меду.

○

Маленька плямочка всю красу псує.

○

**У роззяви вкрали дружину,
а він узяв і вмер.**

○

Украсти сало в кішки.

○

**Просити в голодної кішки
шмат свинячої кишки.**

○

Зачинений кіт левом стає.

○

**Головка часнику так само смердить,
як і ціла в'язка.**

○

**Норовистій корові
бог дає короткі роги.**

**Хто дмухає на порох —
запорошить собі очі.**

○

Закласти розум у ломбард.

○

Годувати цукерками свиней.

○

У кожного kota свій березень.

○

**Кожна дзвіниця калатає
в свої дзвони.**

○

Квітка хороша, та не для всіх гожа.

○

Паршивий гребінця не любить.

○

Сваритися за козячу шерсть.

○

Сперечатися за осялчу вовну.

І з біблією можна стати єретиком

І з біблією можна стати єретиком.

○

**Коли диявол захоче йти в процесії,
для нього завжди знайдеться хрест.**

○

**Дурень розіб'є собі лоба
як не об хрест, то об ліктар.**

○

**Робити, як святий Ало¹,
котрий залишив світ таким,
яким він був.**

○

**Хай живе святий Ало,
який спочатку вмер,
а потім захворів!**

¹ А л о — народний варіант імені святого Еліджіо, який в XIII ст. вважався заступником коней і ковалів, а потім зробився символом недбалості й байдужості до людських справ.

Чого папа Лев не мав, те дарував.

○

**Удавати з себе простачка,
як папа Сікст.**

○

Побувати в Римі й не побачити папи.

○

Жити, як папа.

○

Де папа, там і Рим.

○

Вмер один папа, буде інший.

○

Без селянина й папа не папа.

○

**Робити, як падре Дзаппата,
що проповідував добро, а минав зло.**

○

**Падре завжди кажуть «а мені»,
коли співають комусь «амінь».**

**Без грошей
за тебе й падре не помолиться.**

○

**Дай падре напиться,
бо в служки спрага.**

○

**Кожен священик свої реліквії
хвалить.**

○

**Добре тому славити піст,
хто сито поїсть.**

○

**У церкві зі святими, а в таверні —
з ненажерами.**

○

**Близький до церкви —
далекий від бога.**

○

Кожен хвалить свого святого.

○

**Коли щастить,
то всі святі допомагають.**

Колишнім святим фїміаму не курять.

○

Праведник страждає за грішника.

○

**І праведник сім разів
на день спотикається.**

○

Попасти до раю на зло всім святим.

○

**Молитва злодія не спасе його
від шибениці.**

○

**Щоб покаятись,
не обов'язково їхати до Рима.**

○

Спершу грішиш, а потім каєшся.

○

Великого гріха не сховаєш від людей.

○

**Не кожен ченцем стане,
хто надіне сутану.**

Скромний чернець пріором не стане.

○

Який абат, такі й ченці.

○

Чорт у ченці подався.

○

**Хворий вовк стати ченцем
поривається, одужає — розкається.**

○

Чорт і в монастир пролізе.

○

Чорт злий, бо старий.

○

Чорт навчить красти, але не ховати.

○

Диявол нам дає, диявол нас і видає.

○

Диявол чорту підможе.

○

**Ангел — у молодості,
чорт — у старості.**

Чорт хоче Люцифера обдурити.

○

**На людях святий,
а вдома — чорт лихий.**

○

**Бути скупішим за матір
святого Петра.**

○

За «Христа ради» не будеш багатий.

○

Нові святі витісняють старих.

○

Минуло свято — геть святого.

○

**Яйце добре на паску,
добре й без паски.**

○

**Тому,
хто хвалиться грошима й святістю,
можна вірити лише наполовину.**

○

**Будь-яке чудо більше трьох днів
не пробуде.**

Брехливий любить божитись.

○

Хто сам бережеться, той і спасеться.

○

**Не треба робити чорта чорнішим,
аніж він є насправді.**

○

Знайти чорта в місці.

○

Тягнути чорта за хвіст.

○

**Хто чорта боїться,
той не збагатиться.**

○

**Не всі чорти під одну музику
танцюють.**

Здоров'я і свобода дорожчі від золота

Здоров'я і свобода дорожчі від золота.

○

**Для щастя потрібні лише хліб,
цибуля і свобода.**

○

**Краще одна унція свободи,
ніж десять ліврів золота.**

○

**Бути здоровим — це більше,
ніж бути султаном.**

○

Кожна мить життя — благо.

○

**Природа, час і терпіння —
три великі лікарі.**

Не люди для речей,
а речі — для людей.

○

Їдять, щоб жити,
а не живуть, щоб їсти.

○

Хочеш жити й радіти —
сприймай усе, як є.

○

Молодий той, хто здоровий.

○

Здоровому легко радити хворому.

○

Хто п'є аяое,
той живе довше за Ноя.

○

Не всяка трава годиться на ліки,
як для гірлянди не всякі годяться
квіти.

Від салату не поглядшаєш.

○

Хто багато їсть, той мало їсть.

○

Чистим повітрям голоду не вгамуєш.

○

**Здоров'я без грошей —
майже хвороба.**

○

**Хто багатий на роки,
той багатий і на хвороби.**

○

Хвороба не сміття — її не виметеш.

○

Смерть на чини не зважає.

○

**Хвороб та нерозумних жінок
всюди й завжди багато.**

○

**Хто смерті боїться,
той слави не цінує.**

**Смерть не милує
ні французького короля,
ні іспанського.**

○

**Хто побував у могилі,
той знає, що таке смерть.**

○

Смерть списує всі борги.

○

Народиться той, хто має народитись.

○

Усіх нас мати земля прийме.

○

**Мертві не воскресають,
живі не пропадають.**

○

**Краще померти зразу,
ніж сто разів помирати.**

○

Страх — добрий брат безпеки.

○

Хто боїться, той сам себе катує.

Краще будь-яка хвороба, ніж смерть.

○

Усі ми живемо тільки до смерті.

○

Останнє вбрання шиють без кишень.

○

**Одне діло говорити про смерть,
інше — померти.**

○

**Хто знає свої хвороби,
той великий лікар.**

○

Легше поранити, ніж вилікувати.

○

Після смерті ліки не допоможуть.

○

**Заощадиш на хлібі —
потратиш на ліки.**

○

**Бути, як лікар Грілло,
що лікує шию тому,
в кого болить голова.**

Жалісливий лікар — горе для хворих.

○

У молодого лікаря кладовище росте.

○

**Помилки лікарів покриває земля,
а провини багатів покривають гроші.**

○

**Від усього є засіб,
тільки не від смерті.**

○

Сльози ліків не замінять.

○

Ліки гірші за хворобу.

○

Отруту отрутою лікують.

○

У кожного свої болячки.

○

Язык тягнеться до хворого зуба.

Менше втіх — менше лих.

○

Подагру вилікує лише могила.

**Хто вино за друга взяв,
той сам собі ворогом став.**

○

**Хто радиться з вином,
той не кінчає добром.**

○

Хто багато п'є, той мало живе.

○

**Тютюн, пияцтво і жінки заведуть
на шлях слизький.**

○

Їж, як здоровий, а пий, як хворий.

○

**Хто любить пити,
той завжди про вино говорить.**

○

Хліб їж уволю, а вино пий у міру.

**Від головного болю —
спагеті¹ вволю.**

○

Хто погано їсть, той далеко не заїде.

○

**Хто повільно ходить,
той ходить здоровим,
а ходячи здоровим — дійде далеко.**

○

Порядок — хліб, а безладдя — голод.

○

**Хто живе на свій лад,
той житиме сто літ.**

○

Їж по-своєму, вдягайся, як інші.

○

**Хто їсть чужий хліб,
той буде голодним.**

○

Хто має рот, той їсти хоче.

¹ С п а г е т і — тонкі макарони (*ит.*).

Їсти за шістьох собак і трьох вовків.

○

Голод — лихий порадник.

○

**Коли голод мучить,
тоді не до музики.**

○

Можна прогнати сон, але не голод.

○

Хто спить, той їсти не просить.

○

**Витрати монарші,
а прибутки жебрацькі.**

○

**Від ненажерства гине більше,
ніж на війні.**

○

**Хто дбав лише про живіт —
зоставив бідний заповіт.**

○

**Кухонний стіл —
найстрашніший злодій.**

За столом не старіють.

○

Їсть, як цвіркун.

○

**Віл їсть сіно, бо пам'ятає,
що воно травою було.**

○

Хто любить варене, а хто — смажене.

○

Хто любить холодне, а хто — гаряче.

Хто не боїться, той не бережеться.

○

**Хто біжить, той біжить,
а хто втікає, той летить.**

○

**Людська віра, мрія та вітер —
недовговічні.**

○

Хвали гору, а тримайся рівнини.

**Спускайся з гори,
а в долині не впади.**

○

За кожною горою — своя долина.

○

Навіть у мухи є своя тінь.

○

**На краплю меду ловиться мух більше,
ніж на бочку оцту.**

○

Хто рот роззявляє, той вітер ковтає.

○

Задарма і сліпець не заспіває.

○

**Даремно навіть собака
не крутить хвостом.**

○

Ковганка завжди тхне часником.

○

**Бур'ян чим колючіший,
тим живучіший.**

Трава без коріння швидко гине.

○

**Трава «хочу» не росте навіть
у королівському саду.**

○

**Добре півень співає,
та погано літає.**

○

**Краще бути один день півнем,
ніж усе життя — куркою.**

○

**Краще літати вільною пташкою
в лісі, ніж сидіти в золотій клітці.**

**Для того й дукати,
щоб їх витрачати.**

○

Боржник і від сну відвик.

○

Узяте треба вертати.

Біди не купуються на базарі.

○

Біди завжди тут як тут.

○

Сто думок не сплатять одного боргу.

○

Через борги вішатись не варто.

○

**Хто в борг бере,
той свою свободу продає.**

○

**Не хочеш, щоб тобі сіли на шию,—
не кланяйся низько.**

○

**В кожного така доля,
яку він сам створив.**

○

**Справи постійні, як чоловіки,
а слова мінливі, як жінки.**

○

**Що пообіцяв у лісі,
те виконай удома.**

Купець пізнається на ярмарку.

○

Плащ шиють не тільки для дощу.

○

Чого мало, те й дороге.

○

Дурному й багатство на шкоду.

○

Добра відмовка багато варта.

○

Позичають лише багатим.

○

**Хто вчасно повертає,
тому охоче позичають.**

○

Кинути своє життя собаці під хвіст.

○

Добрий товар швидко продається.

○

Хто товар гудить, той його й купить.

○

**Гроші приходять кроком,
а втікають галопом.**

Марне сподівання вбиває людину.

°

Надія — погані гроші.

°

Надія — хліб убогих.

°

Останньою помирає надія.

°

**Хто сподівається на чуже,
тій втрачає своє.**

°

Краще пітніти, аніж тремтіти.

°

Без наживки не зловиш рибки.

°

**І моя бабуся жила б,
якби не вмерла.**

°

**Живим треба на одну свічку більше,
мертвим — на одну свічку менше.**

Що добре королеві,
те непогано й злидареві.

○

Тому, хто купує, мало сотні очей,
а тому, хто продає, досить одного ока.

○

Обіцянка — це борг.

○

Життя за життя, кров за кров.

○

Хто ламає, той і платить.

○

Злотом буде злото,
хоч і впаде в болото.

○

Надія — завжди молода.

Робота на землі — хліб на столі

Робота на землі — хліб на столі.

○

Буде сніг, буде й білий хліб.

○

Дощ у лютому — із хлібом будемо.

○

Те, що сніг ховає, сонце відкриває.

○

Сніг падає не всю зиму.

○

Спрі дрова — не на радість.

○

**Арно каламутиться до дна,
коли прибуває вода.**

○

Одна квітка весни не робить.

Один віл борозни не прокладе.

Хто коровами оре,
той бідний урожай збере.

Був цвіт, буде й плід.

Як дощ у квітні, то, вір не вір,—
кожна крапля дає тисячу лір.

Квітень щодня всіх поїть сповна.

Як у травні болото,
то в серпні — колос.

Хто рано встає, той заможним стає.

Там поле родить, де хазяїн ходить.

Не кожен цвіт дає плід.

Лише бур'ян швидко росте.

*

Гарний день впізнається зранку.

o

Гарна погода ніколи не набридає.

o

Природа тому й красива,
що дуже мінлива.

o

Ясна погода вічно не стоїть.

o

Після негоди сонце світить ясніше.

o

В таку погоду й чорт по душу
не піде.

o

Ніколи не журись через погоду
й можновладців.

o

Погода й мода змінюються весь час.

o

Кожного дня настає вечір.

Червоне сонце на заході —
буде добра погода.

○

Від малого дощу великий вітер
стихає.

○

Вода виміє, а сонце висушить.

*

Хочеш чистої води —
до струмка сходи.

○

Полента, хліб та вода —
селянська їда.

○

Без бджоли меду не здобудеш.

○

Літо — мати для бідняків.

○

За столом їдців доволі,
та мало рук у полі.

Одним пшоном голоду з дому
не виженеш.

○

Підлітки й курчата ніколи ситі
не бувають.

○

Хто хоче їсти, той має гнути спину.

○

Хто швидко їсть,
той швидко й робить.

○

Хто спить у серпні,
той ледар нестерпний.

○

Зернина по зернині наповнюють
стайо, і ось так гора на току
виростає.

○

Дорогі мішки, коли повно зерна.

○

І в доброму зерні є насіння бур'яну.

○

Де просо, там і горобці.

Сіном гусей не вигодуєш.

○

Яйце у курки в дзьобі.

○

**Хто має козу, той знає,
які в неї роги.**

○

У кого худоба, у того й турбота.

○

Хто має виноград, той має і тлю.

○

**І дірявий кошик знадобиться
під час збору винограду.**

**Коли курчаток доволі,
а коли мало й квасолі.**

○

Коли з м'ясцем, коли з сухарцем.

Маєш м'ясо теляче — живеш добраче.

○

**Добрий хліб сьогоднішній,
а вино — торішнє.**

○

Хліб ніколи не приїдається.

○

**Багата земля не тоді, коли її багато,
а тоді, коли на ній працюють завзято.**

○

Хліб пача, коли жарко в печі.

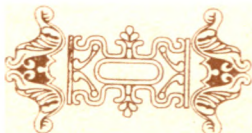
○

**Для проповіді і для дині —
свій час і своя пора.**

З М І С Т

- 5 Яблука із Всесвітнього саду.
Вступне слово Михайла Литвинця
- 16 Рідна країна найкраща
- 23 Хліб і праця — щоденне щастя
- 43 Дорога правди найважча
- 59 Сила — добре, а розум — краще
- 88 Друзі наших друзів і нам —
друзі
- 112 Хто чинить добро,
той і має його
- 141 І з біблією можна стати
еретиком
- 149 Здоров'я і свобода
дорожчі від золота
- 166 Робота на землі —
хліб на столі

**ИТАЛЬЯНСКИЕ
ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ**

Составление, предисловие
и перевод с итальянского
М. И. Литвинца

Серия «Мудрость народная»
Сборник сорок четвертый

Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро», 1987

(На украинском языке)

Відповідальний за випуск *А. М. Чердаклі*

Художник *В. Т. Гончаренко*
Художній редактор *В. А. Кононенко*
Технічний редактор *С. М. Величко*
Коректори *Т. В. Грузинська,*
О. С. Зінченко

Інформ. бланк № 3204

Здано до складання 5.02.87.
Підписано до друку 20.05.87.

Формат 70×108^{1/64}.

Папір друкарський № 1.

Гарнітура звичайна нова.

Друк високий.

Умовн. друк. арк. 3,85.

Умовн. фарбовідб. 8,0.

Обл.-вид. арк. 3,267.

Тираж 50 000 пр.

Зам. 7—60. Ціна 40 к.

Видавництво

художньої літератури «Дніпро».

252601, Київ-МСП,

вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень»

252053, Київ, вул. Артема, 25.

I-92 Італійські прислів'я та
приказки / З іт. перекл.
М. Литвинець; Упоряд.,
передм. М. Литвинця; Іл.
худож. В. Гончаренка.—
К.: Дніпро, 1987.— 174
с.,— іл.— (Мудрість на-
родна, зб. 44).

До збірника ввійшли кращі
прислів'я та приказки, що відоб-
ражають життєвий досвід італій-
ського народу.

I $\frac{4703000000-164}{M205(04)-87}$ 164.87 82.33-6

